

УДК 349.6:63(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-49>**Єфанов В.А.**кандидат економічних наук, доцент,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2004-1470>**Yefanov Volodymyr**
Sumy National Agrarian University

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

У статті висвітлено проблеми формування ефективного механізму державного регулювання екологізації сільськогосподарського виробництва в Україні відповідно до світових тенденцій екологізації суспільного виробництва та проблем воєнного часу на території країни. Оцінено основні виклики для створення екологічної системи виробництва аграрної продукції в національній економіці в мирний час, визначено ступінь екологічних втрат для національної економіки в результаті воєнних дій в країні. Розкрито механізм державного регулювання процесів екологізації сільськогосподарського виробництва та охарактеризовано його основні складові елементи. Окреслено необхідні завдання сучасного державного регулювання екологічної ситуації в Україні, спрямованість її на відновлення природного середовища та повернення до світових стандартів природного середовища після закінчення війни.

Ключові слова: державне регулювання, екологізація, сільськогосподарське виробництво, екологічні інновації, продовольча безпека, якість життя, природні ресурси, екологічна політика.

DEVELOPMENT OF STATE REGULATION OF AGRICULTURE GREENING IN UKRAINE

The article highlights the problems of forming an effective mechanism of state regulation of the greening of agricultural production in Ukraine in accordance with global trends in the greening of public production and wartime problems in the country. The indicator of the degree of environmental friendliness of production is the main indicator of the degree of development of the corresponding modern economy, as well as the degree of safety of each country for people to live in it. The agricultural sector is the basic industry that forms the conditions for the development of the social economy and provides the population with the basic needs of food and clothing, therefore it requires a high degree of environmentalization in the first place. Unfortunately, the current market principles of management in Ukraine often place current benefits above the interests of future generations, which negatively affects public health. Accordingly, the task of effective long-term state regulation is the combination in the system of activity of the national economy, primarily the agricultural sector, the tasks of increasing environmentalization and economic benefit, creating socially useful, healthy food production as the basis of national security. In the peacetime state regulation of ensuring the ecological focus of agricultural production in Ukraine was focused on diversifying the ways of increasing the pace of production of ecologically clean products, the use of environmentally safe and energy-saving technologies in agriculture, the wide implementation of innovative developments capable of minimizing the negative impact of production and processing of products on the environment. The full-scale military invasion that began on February 24, 2022, crossed out all strategies for promoting the development of the ecological economy of Ukraine. Since the beginning of the war, our country has faced significant consequences of hostilities, which caused not only direct destruction, large-scale loss of life and economic losses, but also had an extremely negative impact on the ecological situation. The article outlines the necessary tasks of modern state regulation of the ecological situation in the region, its focus on the restoration of the natural environment and the return to world standards of the natural environment after the end of the war.

Keywords: state regulation, environmentalization, agricultural production, ecological innovations, food safety, quality of life, natural resources, environmental policy.

JEL classification: A20, Q57

Постановка проблеми. Процеси глобалізаційного розвитку національної економіки України відповідно до викликів інноваційної економіки, котра спирається на масове споживання ресурсів, призводять до значного збільшення обсягів токсичних для природи відходів людського суспільства. Забруднення навколишнього середовища призвело до виникнення проблем виживання для самого людського суспільства. Результатом нераціонального використання природних ресурсів стало зростання рівня забруднення навколишнього середовища, знищення природного різноманіття, відчутної недостачі в багатьох регіонах питної води, а також розвитку значної кількості хвороб у людей та тварин, в наслідок зростання споживання неякісних,

так названих конвенційних, продуктів харчування, а також через дихання газами з отруєної атмосфери, використання в побуті людьми забрудненої води. За нинішньої ситуації проблема екологізації виробництва стає головною умовою для виживання людства.

Показник ступеню екологічності виробництва виступає основним показником ступеню розвиненості відповідної сучасної економіки, а також ступеню безпечності кожної країни для проживання людей в ній. Аграрний сектор є базовою галуззю, що формує умови розвитку суспільної економіки, та забезпечує населення основними потребами в їжі та одязі, тому вимагає високого ступеню екологізації в першу чергу. Нажаль, нинішні ринкові принципи господарювання в

Україні часто ставлять поточну вигоду вище від інтересів майбутніх поколінь, що негативно впливає на суспільне здоров'я. Відповідно, завданням саме ефективного довгострокового державного регулювання стає поєднання в системі діяльності національної економіки, в першу чергу аграрного сектору, завдань зростання екологізації та економічної вигоди, створення суспільно корисного, здорового виробництва продуктів харчування, як основу безпеки нації. Дуже актуальною є дана проблема для України, в котрій довгий час не дотримувались норм та стандартів екологічного виробництва, через що спостерігається висока забрудненість сільськогосподарської продукції, а в результаті війни в країні дана проблематика зростає й через воєнне забруднення території країни. Тому проблематика питання державного регулювання процесів екологізації сільськогосподарства за сучасних умов стала надзвичайно актуальною при здійсненні наукових досліджень для визначення способів її вирішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Головні положення з питань теорії, методики та практики в дослідженні проблематики державного регулювання процесів екологізації сільськогосподарського виробництва в Україні було сформульовано в фундаментальних наукових дослідженнях таких українських вчених-економістів: Гончарук І.В., Дейнеко Л.В., Ємчик Т.В., Калетнік Г.М., Карпінська Н.В., Лутковська С.І., Мельник Л.Г., Саблук П.Т., Третяк А.М., Трегобчук В.М., Царенко О.М. та інших. В ході наукових досліджень українськими вченими було визначено та систематизовано категорії екологізації сільськогосподарства, проведено аналіз стану та динаміки екологічної проблематики, сформульовано головні теоретичні та методологічні інструменти при реалізації завдань та сформульовано напрямки ефективного державного регулювання екологізації для регулювання сільськогосподарського виробництва. Нажаль, воєнні виклики до українського суспільства та, зокрема, для національної економіки, з якими зіткнулась Україна після початку повномасштабного вторгнення в країну, кардинальним чином змінили довоєнні концепції в механізмах оцінки даної проблематики та вимагають формування нових шляхів відродження сільського господарства та відновлення його екологізації.

Метою написання даної наукової статті стала оцінка стану та можливостей з забезпечення державного регулювання процесів екологізації сільськогосподарського виробництва України за нинішніх воєнних викликів та визначення можливостей вирішення цієї проблеми з урахуванням світового досвіду.

Виклад основних результатів дослідження. Процеси державного регулювання екологічної складової аграрного виробництва за сучасних реалій спираються на науково обґрунтований комплекс взаємопов'язаних біологічних, агротехнічних, ґрунтозахисних та організаційно-економічних заходів, спрямованих на ефективне використання навколишнього середовища, земель, природних ресурсів, природного біологічного потенціалу рослин та тварин, головною метою чого є отримання якісної продукції сільськогосподарства за забезпечення високого рівня екологічної безпеки природного довкілля та виробленої в аграрному секторі продукції [1, с. 5].

Процеси державного регулювання екологізації сучасного аграрного виробництва розглядається більшістю сучасних вчених як специфічний процес стратегічних перетворень всіх типів продуктивних сил сільськогосподарського сектору, які оптимізують всі умови для використання природного середовища та формують високу екологічність та ефективність використання. Об'єктами здійснення екологізації для аграрного сектору в масштабах всієї країни виступають процеси управління природокористуванням в виробництві та забезпечення екологічності життєдіяльності всього населення країни, а також покращення та збереження стану природного довкілля. Сучасні світові стандарти розвитку суспільства розглядають процеси екологізації обов'язковою складовою світової інноваційної діяльності, яка спрямована на покращення екологічної якості та рівня екологічної безпеки життя людей. Впровадження якісної екологізації аграрного виробництва на національному та світовому рівні є неможливим без багаторівневого державного впливу на формування високого рівня екологічної суспільної свідомості. Загальнодержавний рівень екологізації суспільного розвитку формується відповідно до економічної, екологічної, соціальної та духовної сфер розвитку конкретної країни. З точки зору І.М. Сінякевич, екологізація всього суспільного розвитку розглядається як «концепція, що передбачає екологізацію економічної і соціальної політики та оздоровлення духовної сфери за допомогою системи ефективних інструментів з метою забезпечення стійкості екологічних систем і усунення глобальних, національних і регіональних екологічних загроз» [2, с. 99]. За дослідженнями О.В. Шубравської, саме зараз людство починає більш глибоко усвідомлювати ті загрози, котрі створюють нинішні негативні тенденції в загрозах для екологічної складової суспільного розвитку. Все більш важливими стають впровадження наукових розробок з забезпечення якісного екологічно збалансованого і соціально орієнтованого економічного зростання суспільства на основі ресурсозберігаючих екологічних інновацій [3, с. 62]. Дослідження науковця З.В. Нікітіної стверджують, що екологічно орієнтоване сучасне виробництво варто розглядати «як таке, що здійснюється на основі раціонального використання сільськогосподарських угідь під час впровадження адаптивно-ландшафтних систем землеробства в поєднанні з їх біологізацією та помірною хімізацією технологічних процесів». В наукових роботах дослідника О.В. Ковальнової сформульовано категорію «екологічно спрямоване сільськогосподарське виробництво», котре визначається як особлива господарська діяльність, кінцева мета котрої (отримання прибутку) досягається шляхом забезпечення задоволення попиту на національному та світовому ринку продовольства та виробничої сировини за умови одночасного зменшення негативного технологічного впливу на довкілля та сприяння якісному сталому розвитку сільських територій [9].

Механізм процесу екологізації сучасного аграрного виробництва може бути визначеним як специфічна сукупність всіх форм та методів господарювання за застосування екологічно-економічної системи, яка відповідає інноваційному рівневі залучення природних ресурсів та функціонування економічних відносин в процесі господарської діяльності. Важливим іннова-

ційним елементом нинішньої екологізації аграрного виробництва виступає застосування урядом комплексу державних інструментів, які здійснюють системний вплив на поведінку всіх суб'єктів суспільних відносин та стимулюють їх до орієнтації на природоохоронне господарювання [4, с. 63]. Державне регулювання екологізації для сільського господарства України передбачає застосування економічних, правових, фінансових та адміністративних механізмів, котрі сприяють процесу здійснення його екологізації (рис. 1).

Екологічна складова в системі економічного механізму здійснює забезпечення якісної суспільної конкурентоспроможності на основі інновацій, що реалізується шляхом використання базового природоохоронного принципу через введенням в дію комплексу організаційних, правових, економічних, техніко-технологічних, адміністративних та морально-етичних методів. Сама категорія економічного механізму детально описується в дослідженнях професора П.Т. Саблука, визначається як «економічний механізм являє собою практичний вираз системи виробничих відносин, що включають засновану на інтересах (відповідальності) сукупність економічних важелів і регуляторів виробництва» [5, с. 14].

Процедура державного регулювання екологічного розвитку для сільського господарства України зорієнтована на реалізацію ряду правових нормативів, визначених Законом «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року». Найважливішим завданням, визначеним в національному законодавстві, стало забезпечення відновлення, стабілізації та якісного поліпшення стану навколишнього природного середовища. Виконання поставлених завдань стало головним напрямком екологічної політики України, а гарантування збереження та створення екологічно безпечного природного середовища, в першу чергу, для створення екологічно безпечних умов життя та здоров'я населення, а також через системне впровадження сучасної екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екологічних екосистем [6].

Головним завданням державного регулювання аграрного сектору для національної економіки, відповідно до цілей, визначених цим Законом, встановлено формування ефективної, збалансованої стратегії високого рівня екологічної безпеки АПК держави, котра поєднує національні інтереси та стандарти екологічної без-

пеки світової економіки. Інноваційні зміни в сучасних аграрних підприємствах вимагають саме екологічно орієнтованої перебудови для всієї виробничої системи в усіх сферах функціонування: найбільш раціональне використання земель з обов'язковим збереженням та створенням умов для підвищення родючості ґрунту; формування оптимального рівня ступеню розорення земельних угідь, та постійна боротьба з всіма видами ерозій ґрунту; забезпечення високого ступеню екологічності виробництва продукції; недопущення явищ забруднення навколишнього середовища хімічними речовинами, та захист від них продуктів харчування; дотримання екологічних вимог з збереження природи при проектуванні, будівництві, реконструкції та введенні в дію будівель та споруд, меліоративних систем тощо.

Глобальні тенденції розвитку людської цивілізації ставлять перед всіма урядами світу, в тому числі й перед Україною, першочергові завдання з формування та постійного розвитку саме державної екологічної політики. Першочерговими положеннями екологізації українського суспільства стають наступні: вдосконалення діючої міжнародної та національної нормативно-правової бази в питаннях екологічної сфери; всебічне сприяння для розвитку економіки України з використанням екологічних принципів модернізації виробництва та створення інноваційних ресурсо- та енергоефективних технологій, впровадження в усі види виробництва принципів екологічної безпеки; збалансоване екологічне міжгалузеве, міжрегіональне співробітництво та відповідальне партнерство; вирішення екологічних проблем через взаємодію між громадами, державою й бізнесом; формування ефективної моделі виконання державного екологічного моніторингу як елементу загальної глобальної мережі з здійснення екологічного моніторингу; створення й реалізація ефективних екологічних програм для всіх рівнів урядового адміністрування та позиціонування їх як пріоритетних у фінансуванні; зміна стратегій інвестиційної політики з орієнтуванням на екологічні пріоритети; формування високого рівня суспільної екологічної свідомості та екологічної культури суспільства; динамічний розвиток екологічної освіти, створення природоохоронної суспільної думки на базі інформації ЗМІ, просвітньої діяльності; стимулювання до створення та всебічна державна підтримка роботи громадських екологічних організацій [2; 10].



Рис. 1. Механізми екологізації аграрного виробництва в Україні

Джерело: систематизовано автором на основі [4; 9]

Сучасні процеси з здійснення державного забезпечення високого рівня екологізації є ключовим вектором розвитку нинішнього сільського господарства. Даний процес включає в себе освоєння багаторівневих екологічних методів господарювання, створення умов для розширеного відтворення природних та наявних антропогенних ресурсів, формування стійких та тих, що розвиваються еколого-економічних систем, а також орієнтацію на якісне зростання обсягів випуску конкурентоспроможної, на рівні міжнародних стандартів, екологічної продукції, формування стійких агроландшафтів, що якісно розвиваються. Важливою умовою здійснення екологізації виступає впровадження сучасних екологічних методів в процесах господарської діяльності, шляхом створення адаптивно-ландшафтних систем землеробства, а також через рціональне залучення та зростання ступеню ефективності використання наявних природних, матеріальних і трудових ресурсів, котрі розміщено в сільській місцевості [7, с. 54].

Досвід розвинених країн в питаннях ведення екологічного сільського господарства, в тому числі, напрацювання бізнесу в європейських країнах, визначає важливим фактором розвитку саме створення державою вагомих інструментів та мотивів для переходу підприємців на екологічне виробництво. Економічна мотивація стимулюється, в першу чергу, через можливість здійснення продажу екологічної продукції за більш високими цінами, а також постійне зростання попиту на екологічні товари за рахунок природної їх якості.

Формування відповідної державної стратегії з організації інноваційного екологічно орієнтованого виробництва для сільського господарства України, спираючись на принципи гармонізації землеробства та тваринництва, базується на раціональному використанні наявних в виробництві природних ресурсів. Головним завданням уряду в процесі створення системи управління цими відносинами, визначається здійснення ефективного стимулювання функціонування підприємств шляхом виробництва продукції високих екологічних стандартів для національного та світового ринків. Важливою складовою державного регулювання також є створення умов для формування розвинутого та сучасного ринку вітчизняної високоякісної продукції, здійснення ефективного державного управління раціональним природо використанням через впровадження гнучких адаптивних систем в технології виробництва сільськогосподарської продукції.

Відповідно до міжнародного досвіду, зокрема за практикою США, для України, з орієнтуванням на різні масштаби виробництва та категорій господарств за спеціалізацією та формами власності, можна сформулювати наступні напрями щодо державної підтримки при стимулюванні розвитку аграрного виробництва на екологічних засадах:

– створення екологічно орієнтованого сільськогосподарського виробництва для великих товарних підприємств шляхом дозволу на діяльність, контроль за нею, встановлення їм екологічних норм використання лише за умов формування екологічно орієнтованих агроландшафтів;

– всебічне сприяння розвитку екологічно орієнтованих спеціалізованих різних форм аграрних підприємств та розвиток особливих внутрішньогос-

подарських виробничих підрозділів для великих підприємств, котрі в виробництві спеціалізуються на виготовленні екологічної продукції[8].

Для економіки України ключовим завданням в мирний період розвитку економіки було створення саме спеціалізованих екологічних підприємств, забезпечення відповідності існуючого виробництва до міжнародних екологічних стандартів із повним виключенням засобів хімізації, поступовий перехід до використання біологічних систем добрив та захисту рослин. В довгостроковій перспективі планувалось забезпечити повний перехід аграрного сектору України на екологічне виробництво, що передбачало низку заходів, а саме: визначити товарну продукцію відповідно до вимог ринку; вибрати варіант переходу на екологічне виробництво; скоригувати його організаційну структуру; підготувати фахівців; розробити та освоїти нові технології виробництва; визначити канали збуту екологічної продукції з урахуванням попиту в умовах регіону [9, с. 199]. Характерним було освоєння альтернативних технологій в процесі проходження періоду з зміни діяльності агропідприємств на екологічне виробництво. Термін перехідного періоду залежав від ступеню хімізації, та потрібного часу для очищення природних ресурсів, котрі були забруднені при використанні у попередніх періодах виробництва. Тільки після оцінки очищення здійснювалась сертифікаційна процедура по визнанню даного підприємства екологічним. Важливою рисою екологізації виробництва є сертифікація не лише самого кінцевого продукту, а й всіх його стадій процесу виробництва та переробки. Тільки при умові їх відповідності до встановлених екологічних стандартів, продукцію даного підприємства будуть визнавати як екологічну.

Державне регулювання процесів забезпечення екологічної спрямованості для аграрного виробництва України мирного періоду було зорієнтовано на розвиток широкої диверсифікації виробництва екологічно чистої продукції, інноваційного застосування екологобезпечних й енергозберігаючих технологій для розвитку конкурентоздатного сільського господарства, широке впровадження наукових екологічних розробок, котрі мінімізують негативний вплив виробництва продукції на навколишнє природне середовище.

Повномасштабне воєнне вторгнення, котре почалось 24 лютого 2022 року, перекреслило всі розроблені напрацювання та стратегії стосовно сприяння державою розвитку екологічної економіки України. Зараз країна стикається зі значними негативними екологічними наслідками бойових дій, котрі стали причиною не лише прямих руйнувань, масштабної загибелі людей та величезних економічних втрат, а й надзвичайно негативно вплинули на екологічну ситуацію в поточному періоді та в довгостроковій перспективі. За результатами проведених KSE Institute (аналітичного підрозділу Київської школи економіки) досліджень, масштаб шкідливих викидів в навколишнє середовище через різні види бойових дій вже можна вважати катастрофічними для екології України, лише на середину 2023 року рівень загальних екологічних збитків від забруднення викидами оцінюються в 4,2 млрд дол. США. За структурою ці збитки на 1,8 млрд \$ складаються з шкоди від лісових пожеж, 1,6 млрд дол. США, – забруднення повітря від трав'яних пожеж та 752 млн дол. США забруд-

нення викидами від горіння нафти та нафтопродуктів. Забруднення атмосфери надзвичайно велике. На початок літа 2023 року через бойові дії в повітря потрапило близько 1,2 мільйона тонн забруднюючих речовин, включаючи 430 тисяч тонн оксиду вуглецю, 700 тисяч тонн пилу та 40 тисяч тонн неметанових летких органічних сполук, а також значна кількість важких металів та інших шкідливих речовин. Лісові та трав'яні пожежі, що виникли в результаті воєнних дій, складають відповідно 46,6 тисяч гектарів і понад 471 тисяча гектарів. Для відновлення пошкоджених об'єктів житлового фонду, комунальної та транспортної інфраструктури потрібно додатково здійснити викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря на суму більше ніж 1 млрд доларів.

Екологічна катастрофа причинена підривом російськими окупантами Каховської ГЕС на Херсонщині, в 2023 році, за попередньою оцінкою, має масштаби збитків понад 55 мільярдів гривень.

На значних територіях України відбувається суттєве пошкодження поверхневого шару ґрунтів внаслідок будівництва фортифікаційних споруд, вибухів та згоряння боєприпасів, проведення військових маневрів тощо. Пошкоджено та забруднено більше 186 тисяч квадратних кілометрів земель, що складає практично 31% території України. В тому числі понад 20 тисяч квадратних кілометрів пошкодженні більше ніж на 75%. Найбільшою шкоди зазнали території Донецької, Харківської та Запорізької областей. Загальні збитки від пошкодження територій та порушення ґрунтів внаслідок військових дій оцінюються в 9,8 млрд дол. США. Це ставить під загрозу використання пошкоджених земель і вимагає проведення рекультивациі, розмінування територій та знешкодження боєприпасів. Кожен день війни додає не лише людських та економічних, але й екологічних втрат [10].

Постійне забруднення та виснаження природних ресурсів, котре відбувається внаслідок збройної агресії Російської Федерації, все більше загрожує здоров'ю населення, критично знижує екологічну безпеку та економічну стабільність держави. Нинішні проблеми з екологією, котрі поглибились воєнними діями, є надзвичайно гострими для України, а можливостей до поточного їх вирішення поки що немає, бо на всій території країни відбуваються бої, або територія потерпає від бомбардувань та замінування. Однак, хоч екологічна ситуація в Україні дуже складна, держава намагається шукати способи та шляхи вирішення цієї проблеми, в тому числі через програми цільового екологічного моніторингу, розроблені Кабінетом Міністрів України, а також формування стратегічних перспективніших проектів з створення умов для відновлення екологічної складової суспільства. Багатьма науковцями та міжнародними організаціями формується інструментарій із забезпечення науково обґрунтованих можливостей очищення, відтворення та ощадливого використання в майбутньому тваринного та рослинного світу, раціонально використання земельних, повітряних та водних ресурсів [11].

Плануючи на довгостроковий період відновлення України в повоєнний період, урядом було закладено цілий ряд перспективних проектів під загальною назвою «Відбудова чистого та захищеного середовища», плановий бюджет яких орієнтовно коштує 20 млрд доларів. Сформований План відновлення України в повоєнний період, поки що визначає головними завданнями екологічне відновлення природного середовища в Україні. Відповідно, визначають наступні напрямки відновлення: забезпечення високого ступеню кліматичної нейтральності шляхом адаптації до змін клімату та інтеграцію кліматичних цілей в усі сектори економіки та суспільного життя; створення екологічної безпеки шляхом формування екологічного веб-порталу «Екосистема» та оцінка збитків наслідків війни; екологічне відновлення виробничих потужностей; проведення ревіталізації зони відчуження, скорочення її з 30-ти до 15-ти кілометрової зони та забезпечення належного функціонування об'єктів поводження з радіоактивними відходами; здійснення будівництва близько 142 сучасних комплексів з переробки відходів; контроль та організація збалансованого використання природних ресурсів; введення в дію 9-ти селекційних комплексів вирощування садженців дерев, забезпечення збільшення лісистості, оновлення та оздоровлення лісів (доведення їх до 18 % площі країни); створення 170 рекреаційних об'єктів; проведення відновлення 10 тис. км річок та організація ефективної протипаводкової системи; формування ефективної системи державного управління біоресурсами, та раціонального розподілу й створення відновлення сировинної бази України; реорганізація системи екологічного контролю; формування та розвиток ефективної системи моніторингу довкілля відповідно до стандартів ЄС; забезпечення збереження природних екосистем; будівництво 10-ти природних парків європейського зразка, мережі екодуків, центрів реабілітації та порятунку диких тварин [12]. Варто відзначити, що дана Програма була сформована на початку війни й вимагає постійних уточнень через те, що екологічної шкоди наша Україна утворює шодня через постійні бойові дії на її території.

Висновки. Екологічне виробництво сільськогосподарської продукції формує позитивний імідж кожної сучасної держави, сприяє забезпеченню якісного та сталого розвитку економіки та створює сприятливе середовище для життєдіяльності для майбутніх поколінь. Війна корінним чином змінила екологічні пріоритети державної політики України, вимагаючи відновлення значної частини навколишнього середовища, знищеного бойовими діями. Загальним завданням з здійснення якісного відновлення екологічного середовища країни в повоєнний період стане його приведення до рівня міжнародних стандартів, з збереження та розвитку природного довкілля, та максимумно можливе створення екологічно орієнтованої соціальної економіки. Відповідно до цих цілей вирішення державним регулюванням завдань екологізації аграрного виробництва виступатиме ключовим способом розв'язання значної кількості проблем українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Мінькова О.Г. Шляхи та способи переходу від традиційного аграрного виробництва до органічного. *Вісник Уманського національного університету садівництва*. 2016. № 1. С. 3–10.
2. Синякевич І.М. Екологізація розвитку: суть, об'єктивна необхідність, принципи, інструменти, перспективи для України. *Науковий вісник ЛНУВУ*. 2015. Вип. 15.6. С. 98–102.
3. Шубравська О.В. Сталій економічний розвиток: поняття і напрями досліджень. *Економіка України*. 2015. № 1. С. 36–42.
4. Потапенко В.Г., Шевчук І.В. Проблеми державної системи екологічного моніторингу в Україні та шляхи їх подолання : аналітична записка. *НІСД*. 2013. URL: <http://www.niss.gov.ua> (дата звернення: 02.03.2024).
5. Саблук П.Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання. *Економіка АПК*. 2017. № 2. С. 3–6.
6. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2011. № 26. Ст. 218. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення: 06.03.2024).
7. Трегобчук В.М. Ландшафтно-екологічне районування території України . *Вісник аграрної науки*. 1999. №5. С. 50–56.
8. Прутська О.О., Ходаківська О.В. Органічне сільське господарство в США: реалії та перспективи для України. *Економіка АПК*. 2021. № 12. С. 142–151.
9. Дейнеко Л.В. та ін. Продовольчий комплекс України: стан і перспективи розвитку / за ред. Б.М. Данилишина. Київ : Наук. думка, 2017. 276 с.
10. Яких екологічних наслідків зазнала Україна за час війни окрім збитків від підриву Каховської ГЕС. Kyiv School of Economics: веб-сайт. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/yakih-ekologichnih-naslidkiv-zaznala-ukrayina-za-chas-viyni-okrim-zbitkiv-vid-pidrivu-кахovskoyi-ges> (дата звернення: 10.03.2024).
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 липня 2023 р. N 610-р Про схвалення Концепції Державної цільової екологічної програми моніторингу довкілля. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kr230610?an=1> (дата звернення: 13.03.2024).
12. План відновлення України в повоєнний період. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf (дата звернення: 15.03.2024).

References:

1. Minkova O. H. (2016) Shlyakhy ta sposoby perekhodu vid tradytsiynoho ahrarnoho vyrobnytstva do orhanichnoho [Ways and methods of transition from traditional agricultural production to organic]. *Bulletin of the Uman National University of Horticulture*, no. 1, pp. 3–10.
2. Sinyakevich I. M. (2015) Ekolohizatsiya rozvytku: sut, obyektivna neobkhdnist, pryntsyepy, instrumenty, perspektyvy dlya Ukrayiny [Greening of development: essence, objective necessity, principles, tools, prospects for Ukraine]. *Scientific Bulletin of LNUU*, vol. 15.6, pp. 98–102.
3. Shubravska O. V. (2015) Stalyy ekonomichnyy rozvytok: ponyattya i napryamy doslidzhen [Sustainable economic development: concepts and directions of research]. *Ukraine economy*, no. 1, pp. 36–42.
4. Potapenko V. H., Shevchuk I. V. (2013) Problemy derzhavnoyi systemy ekolohichnoho monitorynhu v Ukrayini ta shlyakhy yikh podolannya : analitychna zapyska [Problems of the state system of environmental monitoring in Ukraine and ways to overcome them: an analytical note]. NISS. Available at: <http://www.niss.gov.ua> (accessed March 2, 2024).
5. Sabluk P. T. (2017) Ekonomichnyy mekhanizm APK u rynkoviy systemi hospodaryuvannya [The economic mechanism of agro-industrial complex in the market economy system]. *Economy of agro-industrial complex*, no. 2, pp. 3–6.
6. Pro Osnovni zasady (strategiyu) derzhavnoyi ekolohichnoyi polityky Ukrayiny na period do 2020 roku : Zakon Ukrayiny [On the Basic principles (strategy) of the state environmental policy of Ukraine for the period until 2020: Law of Ukraine]. (2011) *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR)*. No. 26. Art. 218. Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua> (accessed March 6, 2024).
7. Trehobchuk V. M. (1999) Landshaftno-ekolohichne rayonuvannya terytoriyi Ukrayiny [Landscape and ecological zoning of the territory of Ukraine]. *Herald of Agrarian Science*, no. 5, pp. 50–56.
8. Prutska O. O., Khodakivska O. V. (2021) Orhanichne sil's'ke hospodarstvo v SSHA: realiyi ta perspektyvy dlya Ukrayiny [Organic agriculture in the USA: realities and prospects for Ukraine]. *Economy of agro-industrial complex*, no. 12, pp. 142–151.
9. Deyneko L. V., Kovalenko A. O., Korenyuk P. I., Sheludko E. I. (2017) *Prodovol'chyy kompleks Ukrayiny: stan i perspektyvy rozvytku* [Food complex of Ukraine: state and prospects of development]. Kyiv: Nauk. dumka. (in Ukrainian)
10. Kyiv School of Economics. Yakykh ekolohichnykh naslidkiv zaznala Ukrayina za chas viyny okrim zbytkiv vid pidryvu Kakhovs'koyi [What environmental consequences did Ukraine suffer during the war, in addition to the damage from the explosion of the Kakhovskaya HPP]. Available at: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/yakih-ekologichnih-naslidkiv-zaznala-ukrayina-za-chas-viyni-okrim-zbitkiv-vid-pidrivu-кахovskoyi-ges/> (accessed March 10, 2024).
11. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 7, 2023 no. 610-p Pro skhvalennya Kontseptsiyi Derzhavnoyi tsil'ovoyi ekolohichnoyi prohramy monitorynhu dovkillya [On approval of the Concept of the State Targeted Environmental Monitoring Program]. LIGA 360. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/kr230610?an=1> (accessed March 13, 2024).
12. Plan vidnovlennya Ukrayiny v povoyennyu period [Plan for the recovery of Ukraine in the post-war period]. Available at: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf (accessed March 15, 2024).